

Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (devátého senátu)

26. února 2015 *

„Směrnice 93/13/EHS — Zneužívající klauzule ve smlouvách uzavíraných mezi prodávajícím zbožím nebo poskytovatelem služeb a spotřebitelem — Článek 4 odst. 2 — Posouzení zneužívajícího charakteru smluvních klauzulí — Vyloučení klauzulí týkajících se hlavního předmětu smlouvy nebo přiměřenosti ceny nebo odměny za předpokladu, že jsou sepsány jasným a srozumitelným jazykem — Klauzule, které obsahují ‚rizikový poplatek‘ vybíraný věřitelem a opravňují věřitele, aby za určitých podmínek jednostranně změnil úrokovou sazbu“

Ve věci C-143/13,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Tribunalul Specializat Cluj (Rumunsko) ze dne 26. listopadu 2012, došlým Soudnímu dvoru dne 20. března 2013, v řízení

Bogdan Matei,

Ioana Ofelia Matei

proti

SC Volksbank România SA,

SOUDNÍ DVŮR (devátý senát),

ve složení K. Jürimäe, předsedkyně senátu, M. Safjan a A. Prechal (zpravodajka), soudci,

generální advokát: N. Wahl,

vedoucí soudní kanceláře: L. Carrasco Marco, rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 19. listopadu 2014,

s ohledem na vyjádření předložená:

- za SC Volksbank România SA D. Ciubotariu, G. Murgulescu a G. Vintilă, jakož i M. Cloughem, QC, a B. Papandopolem, avocat,
- za rumunskou vládu R.-H. Raduem a I.-R. Hațieganu, jako zmocněnci,
- za Evropskou komisi C. Gheorghiu a M. Owsiany-Hornung, jakož i M. van Beekem, jako zmocněnci,

* Jednací jazyk: rumunština.

s přihlédnutím k rozhodnutí, přijatému po vyslechnutí generálního advokáta, rozhodnout věc bez stanoviska,

vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu čl. 4 odst. 2 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách [zneužívajících klauzulích] ve spotřebitelských smlouvách (Úř. věst. L 95, s. 29; Zvl. vyd. 15/02, s. 288).
- 2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu B. a I.O. Mateiových (dále společně jen „dlužníci“) a společností SC Volksbank România SA (dále jen „Volksbank“) ve věci údajně zneužívajícího charakteru klauzulí zahrnutých do smluv o spotřebitelském úvěru, které na jedné straně stanoví „rizikový poplatek“ vybíraný společností Volksbank a na druhé straně opravňují společnost Volksbank k tomu, aby za určitých podmínek jednostranně změnila úrokovou sazbu.

Právní rámec

Unijní právo

Směrnice 93/13

- 3 Dvanáctý, devatenáctý a dvacátý bod odůvodnění směrnice 93/13 stanoví:

„vzhledem k tomu, že [...] za daného stavu věcí vnitrostátní právní předpisy umožňují, aby se uvažovalo pouze o částečné harmonizaci; že zejména tato směrnice se vztahuje pouze na smluvní podmínky [klauzule], které nebyly sjednány individuálně; že členským státům by měla být ponechána možnost, aby s náležitým ohledem na Smlouvu [o EHS] zajistily spotřebitelům vyšší úroveň ochrany prostřednictvím přísnějších vnitrostátních ustanovení, než jsou ustanovení této směrnice;

[...]

vzhledem k tomu, že pro účely této směrnice se posouzení nepřiměřeného [zneužívajícího] charakteru nesmí týkat podmínek [klauzulí], které popisují hlavní předmět smlouvy, ani poměru kvalita/cena dodávaného zboží nebo poskytovaných služeb; že hlavní předmět smlouvy a poměr kvalita/cena mohou být nicméně vzaty v úvahu při posuzování přiměřenosti [zneužívajícího charakteru] jiných podmínek [klauzulí]; [...]

vzhledem k tomu, že smlouvy by měly být sepsány jasným a srozumitelným jazykem; že by měla být spotřebiteli dána příležitost, aby si prověřil všechny podmínky [klauzule] [...]“.

- 4 Článek 1 odst. 1 této směrnice stanoví:

„Účelem této směrnice je sblížit právní a správní předpisy členských států týkající se nepřiměřených podmínek [zneužívajících klauzulí] ve smlouvách uzavíraných mezi prodávajícím zbožím nebo poskytovatelem služeb a spotřebitelem.“

5 Podle článku 3 uvedené směrnice:

„1. Smluvní podmínka [klauzule], která nebyla individuálně sjednána, je považována za nepřiměřenou [zneužívající], jestliže v rozporu s požadavkem přiměřenosti [požadavkem dobré víry] způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele.

[...]

3. Příloha obsahuje informativní a nevyčerpávající seznam podmínek [klauzulí], které mohou být pokládány za nepřiměřené [zneužívající].“

6 Článek 4 směrnice 93/13 je následujícího znění:

„1. Aniž je dotčen článek 7, posuzuje se nepřiměřenost [zneužívající charakter] smluvní podmínky [klauzule] s ohledem na povahu zboží nebo služeb, pro které byla smlouva uzavřena, a s odvoláním na dobu uzavření smlouvy s ohledem na všechny okolnosti, které provázely uzavření smlouvy, a na všechny další podmínky [klauzule] smlouvy nebo jiné smlouvy, ze kterých vychází.

2. Posouzení nepřiměřené povahy podmínek [zneužívajícího charakteru klauzulí] se netýká ani definice hlavního předmětu smlouvy, ani přiměřenosti ceny a odměny na straně jedné, ani služeb nebo zboží dodávaných výměnou na straně druhé, pokud jsou tyto podmínky [klauzule] sepsány jasným a srozumitelným jazykem.“

7 Článek 5 této směrnice stanoví:

„V případě smluv, v nichž jsou všechny nebo některé podmínky [klauzule] nabízené spotřebiteli předloženy písemně, musí být tyto podmínky [klauzule] sepsány jasným a srozumitelným jazykem. [...]“

8 Článek 8 uvedené směrnice stanoví:

„Členské státy mohou přijmout nebo ponechat v platnosti přísnější ustanovení slučitelná se Smlouvou v oblasti působnosti této směrnice, aby zajistily nejvyšší stupeň ochrany spotřebitele.“

9 Příloha téže směrnice, týkající se klauzulí uvedených v čl. 3 odst. 3 této směrnice, obsahuje v bodě 1 demonstrativní výčet klauzulí, které mohou být považovány za zneužívající. V tomto bodě 1 pododstavci j) jsou uvedeny klauzule, jejichž cílem nebo důsledkem je „možnost, aby prodávající nebo poskytovatel jednostranně změnil podmínky smlouvy [smluvní klauzule] bez pádného důvodu, který je uveden ve smlouvě“. V uvedeném bodě 1 pododstavci l) jsou uvedeny klauzule, jejichž cílem nebo důsledkem je „možnost, aby [...] poskytovatel zvýšil [svou] cenu, aniž by [...] dal spotřebiteli odpovídající právo smlouvu zrušit, jestliže je konečná cena příliš vysoká v poměru k ceně dohodnuté při uzavírání smlouvy“.

10 Bod 2 této přílohy se týká oblasti působnosti bodu 1 pododstavců g), j) a l) této přílohy. Tento bod 2 pododstavec b) zejména uvádí, že bod 1 pododstavec j) uvedené přílohy „není na překážku podmínkám [klauzulím], podle kterých si poskytovatel finančních služeb vyhrazuje právo bez oznámení změnit úrokovou sazbu, kterou má platit spotřebitel nebo která má být spotřebiteli placena, nebo částku jiných poplatků za finanční služby, v případě, kdy je k tomu pádný důvod, za předpokladu, že se po poskytovateli vyžaduje, aby při nejbližší příležitosti informoval druhou smluvní stranu nebo strany, a že tato strana nebo strany mají možnost vypovědět smlouvu okamžitě“. Bod 2 pododstavec d) též přílohy stanoví, že bod 1 pododstavec l) této přílohy „není na překážku doložkám o cenové indexaci, pokud je zákon připouští, za předpokladu, že způsob, kterým se ceny mění, je výslovně popsán“.

Směrnice 2008/48/ES

11 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS (Úř. věst. L 133, s. 66 a tiskové opravy Úř. věst. 2009, L 207, s. 14, Úř. věst. 2010, L 199, s. 40, a Úř. věst. 2011, L 234, s. 46) stanoví obecnou povinnost věřitele informovat spotřebitele před uzavřením smlouvy i v úvěrové smlouvě o určitých údajích včetně roční procentní sazby nákladů úvěru (dále jen „RPSN“). Příloha I této směrnice upravuje harmonizovanou metodu výpočtu RPSN.

12 Podle čl. 2 odst. 2 směrnice 2008/48:

„Tato směrnice se nevztahuje na

- a) úvěrové smlouvy, které jsou zajištěny hypotékou nebo jiným srovnatelným zajištěním běžně používaným v členském státě na nemovitý majetek nebo které jsou zajištěny právem souvisejícím s nemovitým majetkem;

[...]“

13 Článek 3 této směrnice stanoví:

„Pro účely této směrnice se rozumí:

[...]

- g) ‚celkovými náklady úvěru pro spotřebitele‘ veškeré náklady, včetně úroku, provizí, daní a veškerých dalších poplatků, které spotřebitel musí zaplatit v souvislosti s úvěrovou smlouvou a které jsou věřiteli známy, s výjimkou nákladů na notáře; náklady související s doplňkovými službami týkajícími se dané úvěrové smlouvy, zejména pojistné, jsou rovněž zahrnuty, pokud je navíc uzavření smlouvy o poskytnutí služby povinné pro získání úvěru nebo pro jeho získání za nabízených podmínek;

[...]

- i) ‚[RPSN]‘ celkové náklady úvěru pro spotřebitele vyjádřené jako roční procento celkové výše úvěru
[...]

[...]“

Rumunské právo

Zákon č. 193/2000

14 Cílem zákona č. 193/2000 o zneužívajících klauzulích ve smlouvách uzavřených mezi prodávajícími zboží nebo poskytovateli služeb a spotřebiteli ve znění, které bylo opětovně zveřejněno (*Monitorul Oficial al României*, část I, č. 305 ze dne 18. dubna 2008, dále jen „zákon č. 193/2000“), je provedení směrnice 93/13 do vnitrostátního práva.

15 Článek 1 odst. 3 zákona 193/2000 stanoví:

„Prodávajícím zboží nebo poskytovatelům služeb je zakázáno vkládat zneužívající klauzule do smluv uzavřených se spotřebiteli.“

16 Článek 4 tohoto zákona stanoví:

„1. Smluvní klauzule, která nebyla přímo sjednána se spotřebitelem, je považována za zneužívající, jestliže sama o sobě nebo společně s jinými smluvními klauzulemi způsobuje v rozporu s požadavkem dobré víry významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran v neprospěch spotřebitele.

2. Smluvní klauzule je považována za nesjednanou přímo se spotřebitelem, jestliže byla stanovena bez toho, aby měl spotřebitel možnost ovlivnit její charakter, jako je tomu v případě standardních vzorů smluv nebo všeobecných prodejních podmínek používaných prodávajícími zboží nebo poskytovateli služeb na trhu s dotýčným výrobkem či službou.

3. Skutečnost, že některé části smluvních klauzulí, nebo pouze jedna z těchto klauzulí byly sjednány přímo se spotřebitelem, nevylučuje použití ustanovení tohoto zákona na zbývající část smlouvy, jestliže z celkového posouzení smlouvy vyplývá, že smlouva byla jednostranně stanovena předem prodávajícím zboží nebo poskytovatelem služeb. Jestliže prodávající zboží nebo poskytovatel služeb tvrdí, že vzorová klauzule byla sjednána přímo se spotřebitelem, musí předložit důkaz v tomto smyslu.

4. Příloha, která je nedílnou součástí tohoto zákona, obsahuje jako příklad seznam klauzulí, které jsou považovány za zneužívající.

5. Aniž jsou dotčena ustanovení tohoto zákona, posuzuje se zneužívající charakter smluvní klauzule s ohledem na:

- a) povahu výrobků nebo služeb, které jsou předmětem smlouvy, v okamžiku jejího uzavření;
- b) všechny faktory, které vedly k uzavření smlouvy;
- c) jiné klauzule smlouvy nebo jiných smluv, ze kterých vychází.

6. Posouzení zneužívajícího charakteru klauzulí se netýká ani definice hlavního předmětu smlouvy, ani způsobilosti splnit požadavky týkající se ceny a platebních podmínek na straně jedné, ani výrobků a služeb poskytovaných výměnou na straně druhé, za předpokladu, že jsou tyto klauzule sepsány jasným a srozumitelným jazykem.“

17 Bod 1 písm. a) přílohy uvedené v čl. 4 odst. 4 zákona č. 193/2000 přejímá doslovně bod 1 pododstavec j) a bod 2 pododstavec b) přílohy směrnice 93/13.

MNV č. 50/2010

18 Cílem mimořádného nařízení vlády č. 50/2010 o smlouvách o spotřebitelském úvěru (*Monitorul Oficial al României*, část I, č. 389, ze dne 11. června 2010, dále jen „MNV č. 50/2010“) je provedení směrnice 2008/48 do vnitrostátního práva.

19 Článek 2 odst. 1 MNV č. 50/2010 stanoví:

„Toto mimořádné nařízení se použije na úvěrové smlouvy, včetně úvěrových smluv zajištěných hypotékou nebo právem k nemovitosti, jakož i na úvěrové smlouvy, jejichž předmětem je nabytí nebo zachování práv k nemovitosti postavené, vyprojektované nebo rekonstruované, na zařízení, úpravu, sanaci, rozšíření nebo zhodnocení nemovitosti, a to bez ohledu na celkovou výši úvěru.“

20 Článek 36 MNV č. 50/2010 stanoví:

„Věřitel může za poskytnutý úvěr vybírat pouze poplatek za analýzu spisu, poplatek za správu úvěru nebo poplatek za vedení běžného účtu, poplatek za předčasné splacení úvěru, požadovat úhradu nákladů spojených s pojištěním, případně penále, a jednorázový poplatek za služby poskytnuté na žádost spotřebitelů.“

21 Článek 95 MNV č. 50/2010 je následujícího znění:

„1. U platných smluv musí věřitelé do 90 dnů od vstupu tohoto mimořádného nařízení v platnost zajistit soulad smlouvy s ustanoveními tohoto mimořádného nařízení.

2. Platné smlouvy se mění prostřednictvím dodatků do 90 dnů od vstupu tohoto mimořádného nařízení v platnost.

[...]“

Zákon č. 288/2010

22 Podle čl. 1 prvního pododstavce bodu 39 zákona č. 288/2010, kterým se schvaluje mimořádné nařízení vlády č. 50/2010 o smlouvách o spotřebitelském úvěru (*Monitorul Oficial al României*, část I, č. 888, ze dne 30. prosince 2010):

„Článek 95 [MNV č. 50/2010] se mění následovně:

Článek 95 – Ustanovení tohoto mimořádného nařízení se nepoužijí na smlouvy platné v okamžiku vstupu tohoto mimořádného nařízení v platnost, s výjimkou ustanovení článku 37a, článků 66 až 69 [...], článků 50 až 55, čl. 56 odst. 2, čl. 57 odst. 1 a 2 a článků 66 až 71.“

23 Článek II zákona č. 288/2010 stanoví:

„1. Dodatky uzavřené a podepsané do data vstupu tohoto zákona v platnost nabývají, pro účely zajištění souladu smluv s ustanoveními [MNV č. 50/2010], účinnosti v souladu se smluvními podmínkami, které si smluvní strany dohodly.

2. Dodatky nepodepsané spotřebiteli, které jsou považovány za mlčky přijaté do data vstupu tohoto zákona v platnost, nabývají účinnosti v souladu se svým zněním, není-li spotřebitelem nebo věřitelem oznámeno jinak, ve lhůtě 60 dní od data vstupu tohoto zákona v platnost.“

Spor v původním řízení a předběžná otázka

24 Dlužníci uzavřeli s Volksbank dvě úvěrové smlouvy. První smlouva, která byla uzavřena dne 4. března 2008 a slouží k pokrytí běžných osobních výdajů, se týká úvěru ve výši 8 000 eur. Tento úvěr, který má být splácen po dobu pěti let, byl poskytnut se současnou pevnou roční úrokovou sazbou ve výši 9 % a RPSN ve výši 20,49 %.

25 Druhá smlouva, uzavřená dne 7. března 2008, se týká úvěru ve výši 103 709,18 švýcarských franků (CHF), který slouží k financování koupě nemovitosti a je zajištěn hypotékou na této nemovitosti. Vzhledem k tomu, že tento úvěr má být splácen po dobu 25 let, je jeho současná roční úroková sazba stanovena na 3,99 % a RPSN činí 19,55 %.

- 26 Podle ustanovení 3 písm. d) zvláštních smluvních podmínek těchto dvou smluv týkajícího se pohyblivé úrokové sazby „si banka vyhrazuje právo revidovat současnou úrokovou sazbu, jestliže na finančním trhu nastanou významné změny, přičemž o nové úrokové sazbě informuje dlužníka; takto upravená úroková sazba se uplatní od data jejího oznámení“.
- 27 Ustanovení 3.5 všeobecných podmínek úvěrových smluv dotčených v původním řízení, nadepsané „rizikový poplatek“, stanoví, že banka může za poskytnutí úvěru požadovat rizikový poplatek, který se vypočítá ze zůstatku úvěru a platí se měsíčně po celou dobu platnosti úvěru.
- 28 Ustanovení 5 zvláštních podmínek uvedených smluv, které je nadepsáno také „rizikový poplatek“, uvádí, že tento poplatek se rovná zůstatku úvěru vynásobeného 0,74 % pro úvěr v eurech a vynásobeného 0,22 % pro úvěr ve švýcarských francích. Celková částka dlužná na základě tohoto poplatku dosahuje výše 1 397,17 eur pro úvěr v eurech a 39 955,98 CHF pro úvěr ve švýcarských francích.
- 29 Po 22. červnu 2010, datu vstupu MNV č. 50/2010 v platnost, učinila společnost Volksbank kroky k uvedení úvěrových smluv dotčených v původním řízení do souladu s ustanoveními tohoto nařízení. Tato banka tak v návrzích dodatků k těmto úvěrovým smlouvám navrhovala nahradit název klauzulí týkajících se „rizikového poplatku“ názvem „poplatek za správu úvěru“, přičemž výběr tohoto poplatku je výslovně dovozen článkem 36 uvedeného nařízení, aniž by se změnil obsah těchto klauzulí. Dlužníci s tímto návrhem nesouhlasili, a v důsledku toho odmítli tyto dodatky podepsat.
- 30 Dlužníci měli za to, že všechna ustanovení úvěrových smluv dotčených v původním řízení, mezi které patří klauzule týkající se pohyblivé povahy úrokové sazby a „rizikového poplatku“, mají zneužívající charakter ve smyslu článku 4 zákona č. 193/2000, a proto se obrátili poté, co Národní úřad pro ochranu spotřebitelů jejich podnětu nevyhověl, na Judecătoria Cluj-Napoca (soud prvního stupně v Cluj-Napocce) s návrhem na určení zneužívajícího charakteru dotčených klauzulí, tedy jejich neplatnosti.
- 31 Rozsudkem ze dne 12. prosince 2011 Judecătoria Cluj-Napoca částečně žalobě dlužníků vyhověl.
- 32 Uvedený soud rozhodl, že některé klauzule mají zneužívající charakter, a musí být tudíž považovány za neplatné. Podle téhož soudu tomu musí být v případě klauzule týkající se pohyblivé povahy úrokové sazby, neboť pojem „významné změny na finančním trhu“ je příliš vágní a bance umožňuje změnit úrokovou sazbu podle vlastního uvážení.
- 33 Naproti tomu měl tento soud za to, že klauzule týkající se „rizikového poplatku“, jakož i návrh klauzule týkající se „poplatku za správu úvěru“ nemohou být kvalifikovány jako zneužívající, neboť mu nepřísluší posoudit zejména konkrétní riziko, které nese banka, ani účinnost smluvního zajištění.
- 34 Tribunalul Specializat Cluj, na nějž se s kasačním oprávněným prostředkem proti uvedenému rozsudku obrátili dlužníci i Volksbank, v této souvislosti uvádí, že i když Soudní dvůr ještě nerozhodoval o otázce, zda jsou takové smluvní klauzule, jako jsou klauzule týkající se „rizikového poplatku“ dotčeného v původním řízení, součástí „hlavního předmětu“ nebo „ceny“ ve smyslu čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13, některé rumunské soudy již rozhodly, že na takové klauzule se nevztahují pojmy uvedené v čl. 4 odst. 6 zákona č. 193/2000; toto ustanovení doslova přebírá znění čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13, takže tyto klauzule nejsou vyloučeny z posouzení jejich případného zneužívajícího charakteru.
- 35 Tyto soudy měly za to, že na takové klauzule se toto vyloučení neuplatní, zejména pokud věřitel neposkytuje žádnou službu, která by představovala protiplnění, jež by odůvodnilo výběr tohoto poplatku, a že formulace těchto klauzulí je mimoto nejasná.

- 36 Za těchto podmínek se Tribunalul Specializat Cluj rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Vzhledem k tomu, že podle čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 se posouzení zneužívajícího charakteru klauzulí netýká ani definice hlavního předmětu smlouvy, ani přiměřenosti ceny a odměny na straně jedné a služeb nebo zboží dodávaných výměnou na straně druhé, jestliže jsou tyto klauzule sepsány jasným a srozumitelným jazykem, a vzhledem k tomu, že podle čl. 2 odst. [2] písm. a) směrnice 2008/48 se definice obsažená v čl. 3 písm. g) téže směrnice, týkající se pojmu celkových nákladů úvěru pro spotřebitele, jež zahrnují veškeré provize, které spotřebitel musí zaplatit v souvislosti se smlouvou o spotřebitelském úvěru, nepoužije na určení předmětu smlouvy o úvěru zajištěného hypotékou, mohou být pojmy ‚hlavní předmět‘ nebo ‚cena‘ ve smyslu čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 vykládány v tom smyslu, že tyto pojmy – ‚hlavní předmět‘ nebo ‚cena‘ smlouvy o úvěru, který je zajištěn hypotékou – zahrnují mezi prvky, které tvoří protiplnění dlužné úvěrové instituci, i [RPSN] této smlouvy o úvěru, který je zajištěn hypotékou, tvořenou zejména pevnou nebo pohyblivou úrokovou sazbou, bankovními poplatky a jinými náklady, které jsou zahrnuty a definovány ve smlouvě o úvěru?“

K předběžné otázce

K přípustnosti

- 37 Volksbank tvrdí, že z důvodu uzavření dohody o narovnání s dlužníky byl spor mezi účastníky původního řízení vyřešen. Vzhledem k tomu, že podle Volksbank u předkládajícího soudu již žádný spor neprobíhá, není odpověď na předběžnou otázku již nezbytná a Soudní dvůr musí na základě čl. 100 odst. 2 svého jednacího řádu konstatovat, že již nejsou splněny podmínky zakládající jeho pravomoc.
- 38 V této souvislosti z judikatury Soudního dvora vyplývá, že pokud Soudní dvůr konstatuje, že u předkládajícího soudu ve skutečnosti žádný spor neprobíhá, takže odpověď na předběžnou otázku není pro tento soud pro účely řešení sporu nikterak užitečná, Soudní dvůr rozhodne, že není namístě rozhodnout o žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce (v tomto smyslu viz rozsudky Djabali, C-314/96, EU:C:1998:104, body 16, 21 a 22; García Blanco, C-225/02, EU:C:2005:34, body 23 a 29 až 31, a usnesení Mohammad Imran, C-155/11 PPU, EU:C:2011:387, body 14 a 19 až 21).
- 39 V projednávané věci je třeba uvést, že předkládající soud dopisem ze dne 14. února 2014 Soudní dvůr informoval, že mezi společnostmi Volksbank a dlužníky byla uzavřena dohoda o narovnání.
- 40 Nicméně tento soud v témže dopise uvedl, že tuto smlouvu nevzal na vědomí, co se týče otázky údajně zneužívajícího charakteru smluvních klauzulí týkajících se „rizikového poplatku“, který vybírá společnost Volksbank, neboť tato otázka musí být považována za otázku veřejného pořádku, o níž nemohou strany sporu uzavřít dohodu, a že odpověď Soudního dvora na položenou otázku má pro uvedený soud i nadále prvořadý význam pro řešení sporu v původním řízení.
- 41 Za těchto podmínek nelze na základě zásady zakotvené judikaturou citovanou v bodě 38 tohoto rozsudku konstatovat, že u předkládajícího soudu ve skutečnosti již žádný spor neprobíhá. Naopak z údajů poskytnutých předkládajícím soudem výslovně vyplývá, že odpověď Soudního dvora na položenou otázku je nejen užitečná, ale rovněž rozhodující pro řešení sporu v původním řízení.
- 42 Námitku nepřípustnosti vznesenou společnostmi Volksbank je tedy třeba zamítnout a rozhodnout o žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce.

K věci samé

- 43 Na úvod je třeba určit rozsah položené otázky.
- 44 Tato otázka se podle svého znění týká skutečnosti, zda pojmy „hlavní předmět“ nebo „cena“ ve smyslu čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 mohou být vykládány v tom smyslu, že mezi prvky, které tvoří protiplnění dlužné úvěrové instituci, zahrnují RPSN úvěrové smlouvy, tvořenou zejména pevnou nebo pohyblivou úrokovou sazbou, bankovními poplatky a jinými náklady, které jsou zahrnuty a definovány v této smlouvě.
- 45 Ze znění uvedené otázky mimoto vyplývá, že se tato otázka týká zahrnutí všech klauzulí spotřebitelských úvěrových smluv zajištěných hypotékou, které obsahují protiplnění dlužné spotřebitelem věřiteli a jsou součástí pojmu „celkové náklady úvěru pro spotřebitele“, jak je definován v čl. 3 písm. g) směrnice 2008/48, tedy RPSN, pod pojmy „hlavní předmět“ nebo „cena“.
- 46 Je přitom třeba konstatovat, že z odůvodnění předkládacího rozhodnutí jako celku vyplývá, že spor v původním řízení, který probíhá ve stádiu kasačního opravného prostředku podaného u předkládajícího soudu, se týká nanejvýše dvou druhů klauzulí týkajících se protiplnění dlužného spotřebitelem věřiteli, které jsou zahrnuty do úvěrových smluv dotčených v původním řízení, a sice klauzulí, které stanoví „rizikový poplatek“ vybíraný věřitelem, a klauzulí, které jej opravňují k tomu, aby za určitých podmínek změnil úrokovou sazbu. V rámci tohoto sporu vyvstává otázka, zda takové klauzule spadají do působnosti čl. 4 odst. 6 zákona č. 193/2000, jehož cílem je provedení čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 do rumunského práva.
- 47 Mimoto přesný dosah pojmů „hlavní předmět“ a „cena“ ve smyslu čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 nemůže být určen pojmem „celkové náklady úvěru pro spotřebitele“ ve smyslu čl. 3 písm. g) směrnice 2008/48.
- 48 Posledně uvedený pojem je totiž definován zvláště široce, takže celková částka nákladů nebo výdajů připadajících na spotřebitele a souvisejících s platbami, které spotřebitel poskytl jak věřiteli, tak třetím osobám, musí být jasně uvedena ve spotřebitelských úvěrových smlouvách, přičemž taková procesní povinnost přispívá k dosažení hlavního cíle transparentnosti sledovaného touto směrnicí.
- 49 Naproti tomu, jelikož čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 stanovuje výjimku z mechanismu věcného přezkumu zneužívajících klauzulí stanoveného v rámci systému ochrany spotřebitele zavedeného touto směrnicí, je třeba toto ustanovení vykládat restriktivně (rozsudek Kásler a Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, bod 42).
- 50 Mimoto výrazy „hlavní předmět smlouvy“ a „přiměřenost ceny a odměny na straně jedné a služeb nebo zboží dodávaných výměnou na straně druhé“, uvedené v čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13, musí být zpravidla v celé Evropské unii vykládány autonomním a jednotným způsobem, přičemž tento výklad je třeba hledat s přihlédnutím ke kontextu tohoto ustanovení a cíli sledovanému dotčenou právní úpravou (v tomto smyslu viz rozsudek Kásler a Káslerné Rábai, EU:C:2014:282, body 37 a 38).
- 51 Soudní dvůr ostatně ve své judikatuře vyvodil kritéria pro výklad uvedených pojmů, která právě zohledňují vlastní cíl směrnice 93/13, a sice uložit členským státům, aby stanovily mechanismus zajišťující přezkoumání případného zneužívajícího charakteru každé smluvní klauzule, která nebyla individuálně sjednána, za účelem ochrany, kterou je nutné poskytnout spotřebiteli z důvodu, že se nachází v nerovném postavení vůči prodávajícímu zboží nebo poskytovateli služeb jak z hlediska vyjednávací síly, tak úrovně informovanosti (v tomto smyslu viz rozsudek Kásler a Káslerné Rábai, EU:C:2014:282, body 39 a 40).
- 52 Je tedy třeba mít za to, že podstatou otázky předkládajícího soudu je, zda musí být čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 vykládán v tom smyslu, že výrazy „hlavní předmět smlouvy“ a „přiměřenost ceny a odměny na straně jedné a služeb nebo zboží dodávaných výměnou na straně druhé“ se vztahují na

druhy klauzulí nacházejících se v takových úvěrových smlouvách, uzavřených mezi prodávajícím zboží nebo poskytovatelem služeb a spotřebiteli, jako jsou smlouvy dotčené v původním řízení, které na jedné straně věřiteli umožňují, aby za určitých podmínek jednostranně změnil úrokovou sazbu, a na druhé straně stanoví „rizikový poplatek“ vybíraný věřitelem.

- 53 V tomto ohledu je sice pravda, že o kvalifikaci těchto klauzulí může na základě okolností vlastních projednávané věci rozhodnout pouze předkládající soud, avšak to nemění nic na tom, že Soudní dvůr má pravomoc vyvodit z ustanovení směrnice 93/13, v tomto případě z čl. 4 odst. 2, kritéria, která vnitrostátní soud může nebo musí uplatnit při přezkumu smluvních klauzulí na základě uvedených okolností (v tomto smyslu viz rozsudek Kásler a Káslerné Rábai, EU:C:2014:282, bod 45).
- 54 Soudní dvůr rozhodl, že je třeba za smluvní klauzule spadající pod pojem „hlavní předmět smlouvy“ ve smyslu čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 považovat ty, které stanovují hlavní plnění této smlouvy a jako takové ji charakterizují. Naopak klauzule mající ve vztahu ke klauzulím definujícím samotnou podstatu smluvního vztahu doplňkový charakter, pod uvedený pojem „hlavní předmět smlouvy“ spadat nemohou. Předkládajícímu soudu přísluší, aby s ohledem na povahu, obecnou systematiku a ustanovení dotýčné úvěrové smlouvy, jakož i její právní a věcné souvislosti, do kterých je tato smlouva zasazena, posoudil, zda je dotýčná klauzule podstatným prvkem plnění dlužníka spočívajícího ve splácení částky, kterou mu věřitel poskytl (v tomto smyslu viz rozsudek Kásler a Káslerné Rábai, EU:C:2014:282, body 49 až 51).
- 55 Soudní dvůr měl rovněž za to, že ze znění čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 plyne, že druhá skupina klauzulí, u nichž nelze posuzovat případně zneužívající charakter, má omezený rozsah, jelikož se týká pouze posouzení přiměřenosti mezi cenou nebo stanovenou odměnou a protihodnotou poskytovanými službami nebo dodávaným zbožím, přičemž toto vyloučení lze vysvětlit tím, že neexistuje žádná klasifikační stupnice nebo právní kritérium, které by mohly přezkum takové přiměřenosti upravovat a směřovat (v tomto smyslu viz rozsudek Kásler a Káslerné Rábai, EU:C:2014:282, body 54 a 55).
- 56 Klauzule týkající se protiplnění, které dluží spotřebitel věřiteli nebo jež má dopad na skutečnou cenu, kterou má spotřebitel zaplatit věřiteli, tudíž v zásadě nespádají do této druhé skupiny klauzulí, s výjimkou otázky, zda je výše protiplnění nebo cena, která je sjednána ve smlouvě, přiměřená službě poskytované výměnou věřitelem.
- 57 Pokud jde zejména, s přihlédnutím ke kritériím připomenutým v bodech 54 až 56 tohoto rozsudku, o kvalifikaci smluvních klauzulí dotčených v původním řízení pro účely použití čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 a především klauzulí, které věřiteli umožňují za určitých podmínek jednostranně změnit úrokovou sazbu, řada skutečností naznačuje, že tyto klauzule nespádají do působnosti vyloučení stanoveného tímto ustanovením.
- 58 Nejprve je totiž třeba připomenout, že Soudní dvůr již rozhodl, že na podobnou klauzuli, která se týká mechanismu změny nákladů na služby, které mají být poskytnuty spotřebiteli, se čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 nevztahuje (rozsudek Invitel, C-472/10, EU:C:2012:242, bod 23).
- 59 Dále je třeba konstatovat, že klauzule, které věřiteli umožňují jednostranně změnit úrokovou sazbu, jsou výslovně uvedeny v bodě 1 pododstavci j) přílohy směrnice 93/13, která v souladu s čl. 3 odst. 3 této směrnice obsahuje demonstrativní, nikoliv vyčerpávající seznam klauzulí, které lze prohlásit za zneužívající. Bod 2 pododstavec b) této přílohy upřesňuje podmínky, za kterých uvedený bod 1 pododstavec j) nebrání takovým klauzulím.
- 60 S přihlédnutím k cíli sledovanému přílohou směrnice 93/13, jež má sloužit jako „šedá listina“ klauzulí, které lze považovat za zneužívající, by zahrnutí takových klauzulí, jako jsou klauzule, které umožňují věřiteli jednostranně změnit úrokovou sazbu, do tohoto seznamu, z velké části pozbylo užitečného účinku, pokud by tyto klauzule byly bez dalšího vyloučeny z posouzení jejich případného zneužívajícího charakteru podle čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13.

- 61 To platí i pro použitelné rumunské právní předpisy a zejména čl. 4 odst. 4 zákona č. 193/2000, jehož cílem je provedení čl. 3 odst. 3 směrnice 93/13 a přílohy uvedené v tomto ustanovení pomocí mechanismu, jenž spočívá v sestavení „černé listiny“ klauzulí, které musí být považovány za zneužívající. Ostatně na takový mechanismus se vztahují přísnější ustanovení, která mohou členské státy za dodržení unijního práva přijmout nebo zachovat v oblasti upravené směrnicí 93/13, aby na základě článku 8 této směrnice zajistily vyšší ochranu spotřebitele.
- 62 Mimoto indicii pro doplňkovou povahu takových klauzulí může rovněž představovat okolnost, že tyto klauzule nemohou být, jelikož obsahují hlavně mechanismus zvýšení, který věřiteli umožňuje změnit klauzuli stanovící úrokovou sazbu, patrně odděleny od této klauzule stanovící úrokovou sazbu, jež může být součástí hlavního předmětu smlouvy.
- 63 A konečně tyto klauzule patrně nespádají do působnosti čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13, i z důvodu, že – s výhradou ověření předkládajícího soudu – ze spisu, který má Soudní dvůr k dispozici, zřejmě vyplývá, že jejich zneužívající charakter je dovoláván nikoliv z důvodu údajné nepřiměřenosti mezi vyšší pozměněné sazby a jakýmkoliv protiplněním poskytovaným výměnou za tuto změnu, ale z důvodu podmínek a kritérií, které věřiteli umožňují tuto změnu provést, zejména z důvodu vycházejícího ze „vzniku podstatných změn na finančním trhu“.
- 64 Zadruhé, co se týče takových klauzulí, které stanoví „rizikový poplatek“ vybíraný věřitelem, jako jsou klauzule dotčené v původním řízení, lze mít na základě řady skutečností za to, že nespádají ani do jedné z obou kategorií vyloučení stanovených v čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13.
- 65 Především vyvstává otázka, zda se na takové klauzule může vztahovat vyloučení stanovené v uvedeném čl. 4 odst. 2, neboť se má za to, že jsou součástí smluvních klauzulí, které definují „hlavní předmět“ smlouvy, což přísluší ověřit předkládajícímu soudu, jak bylo již uvedeno v bodě 54 tohoto rozsudku.
- 66 Bude tak věcí tohoto soudu, aby posoudil, zda tyto klauzule, s přihlédnutím k úvahám uvedeným ve zmíněném bodě 54, stanoví jedno z hlavních plnění stanovených smlouvami dotčenými v původním řízení, nebo zda mají ve vztahu ke klauzulím, které definují samotnou podstatu smluvního vztahu, spíše doplňkovou povahu.
- 67 V rámci tohoto posouzení bude muset uvedený soud zohlednit zejména hlavní účel sledovaný „rizikovým poplatkem“, který spočívá v zajištění splacení úvěru, jež je zjevně hlavním závazkem spotřebitele výměnou za poskytnutí částky úvěru.
- 68 Kromě toho s přihlédnutím k cíli ochrany spotřebitele, kterým se musí řídit výklad ustanovení směrnice 93/13, připomenutému v bodě 51 tohoto rozsudku, pouhá skutečnost, že „rizikový poplatek“ může být považován za relativně podstatnou část RPSN, a tudíž příjmů, které plynou věřiteli z dotyčných úvěrových smluv, je v zásadě irelevantní pro posouzení otázky, zda smluvní klauzule, které stanoví tento poplatek, definují „hlavní předmět“ smlouvy.
- 69 Dále je rovněž věcí předkládajícího soudu ověřit, zda klauzule, které stanoví „rizikový poplatek“ vybíraný věřitelem, jako jsou klauzule dotčené v původním řízení, mohou spadat do druhé skupiny vyloučení, stanovené v čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13. Některé skutečnosti ve spise, který má Soudní dvůr k dispozici, přitom spíše naznačují, že tomu tak není.
- 70 S výhradou ověření tímto soudem nasvědčují některé z uvedených skutečností tomu, že předmět sporu v původním řízení se netýká přiměřenosti mezi částkou tohoto poplatku a jakýmkoliv plněním poskytovaným věřitelem, neboť se tvrdí, že věřitel neposkytuje žádné skutečné plnění, které by mohlo představovat protiplnění tohoto poplatku, takže otázka přiměřenosti tohoto poplatku by neměla vyvstat (obdobně viz rozsudek Kásler a Káslerné Rábai, EU:C:2014:282, bod 58).

- 71 Naproti tomu skutečnosti ve spise, který má Soudní dvůr k dispozici, nasvědčují tomu, že spor v původním řízení se zaměřuje na otázku důvodů, které dotyčné klauzule odůvodňují, a zejména na otázku, zda tyto klauzule musí být, co se týče skutečnosti, že spotřebiteli ukládají zaplacení vysokého poplatku, který má zajistit splacení úvěru, když je tvrzeno, že toto riziko je již zajištěno zástavním právem a banka výměnou za tento poplatek neposkytuje spotřebiteli skutečnou službu výhradně v jeho zájmu, považovány za zneužívající ve smyslu článku 3 směrnice 93/13.
- 72 Nakonec je třeba mít za to, že i kdyby předkládající soud musel s přihlédnutím k poznatkům poskytnutým Soudním dvorem v odpovědi na položenou otázku dospět k závěru, že dotyčné klauzule jsou součástí hlavního předmětu smlouvy, nebo že jsou napadeny s ohledem na přiměřenost ceny nebo odměny, nemění to nic na tom, že tyto klauzule musí být v každém případě předmětem posouzení jejich případného zneužívajícího charakteru, pokud by bylo nutné konstatovat, což přísluší ověřit také předkládajícímu soudu, že nejsou sepsány jasným a srozumitelným jazykem (v tomto smyslu viz rozsudek Kásler a Káslerne Rábai, EU:C:2014:282, bod 61).
- 73 V této souvislosti je třeba připomenout, že požadavek transparentnosti smluvních klauzulí, stanovený v čl. 4 odst. 2 a článku 5 směrnice 93/13, ustanoveních, která mají ostatně totožný dosah, nemůže být omezen na pouhou srozumitelnost z formálního a gramatického hlediska (v tomto smyslu viz rozsudek Kásler a Káslerne Rábai, EU:C:2014:282, body 69 a 71).
- 74 Zejména z článků 3 a 5 směrnice 93/13, jakož i bodu 1 pododstavců j) a l) a bodu 2 pododstavců b) a d) přílohy této směrnice vyplývá, že pro účely dodržování požadavku transparentnosti má zásadní význam skutečnost, zda úvěrová smlouva transparentním způsobem uvádí důvody a zvláštnosti mechanismu změny úrokové sazby a vztah mezi touto klauzulí a ostatními klauzulemi týkajícími se odměny věřitele tak, aby informovaný spotřebitel mohl na základě jasných a srozumitelných kritérií předvídat ekonomické důsledky, které z toho pro něj plynou (v tomto smyslu viz rozsudek Kásler a Káslerne Rábai, EU:C:2014:282, bod 73).
- 75 Tuto otázku musí přezkoumat předkládající soud s ohledem na všechny relevantní skutkové okolnosti, mezi něž náleží reklama a informace poskytnuté věřitelem v rámci vyjednávání o úvěrové smlouvě a s přihlédnutím k úrovni pozornosti, kterou lze očekávat u běžně informovaného a přiměřeně pozorného a obezřetného průměrného spotřebitele (v tomto smyslu viz rozsudek Kásler a Káslerne Rábai, EU:C:2014:282, bod 74).
- 76 Pokud jde o smluvní klauzule dotčené v původním řízení a zprvée o klauzule, které věřiteli umožňují jednostranně změnit úrokovou sazbu, je třeba zvážit, nakolik je pro spotřebitele předvídatelné zvýšení této sazby, jež může věřitel provést v závislosti na kritériu, které není na první pohled dostatečně transparentní a jež se týká „vzniku podstatných změn na finančním trhu“, i když je tato poslední uvedená formulace sama o sobě gramaticky jasná a srozumitelná.
- 77 Zadruhé, co se týče klauzulí, které stanoví „rizikový poplatek“, vyvstává otázka, zda dotyčná úvěrová smlouva uvádí transparentním způsobem důvody pro existenci odměny odpovídající tomuto poplatku, neboť je namítáno, že věřitel by měl být povinen poskytnout vedle převzetí rizika nesplacení, které již je údajně zajištěno zástavním právem k nemovitosti, i skutečné protiplnění za získání uvedeného poplatku. Nedostatečná transparentnost uvedení důvodů existence těchto klauzulí ve smlouvách dotčených ve věci v původním řízení je ostatně patrně potvrzena skutečností, připomenutou v bodě 29 tohoto rozsudku, že v projednávané věci věřitel navrhl dlužníkům nahradit název uvedených klauzulí názvem „poplatek za správu úvěru“, aniž se změnil jejich obsah.
- 78 S přihlédnutím ke všem předcházejícím úvahám je třeba na položenou otázku odpovědět, že čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že za takových okolností, jako jsou okolnosti dotčené ve věci v původním řízení, se výrazy „hlavní předmět smlouvy“ a „přiměřenost ceny a odměny na jedné straně a služby nebo zboží dodávané výměnou na straně druhé“ v zásadě nevztahují na druhy klauzulí nacházející se v takových úvěrových smlouvách uzavřených mezi prodávajícím zbožím nebo

poskytovatelem služeb a spotřebiteli, jako jsou klauzule dotčené v původním řízení, které na jedné straně věřiteli umožňují za určitých podmínek jednostranně změnit úrokovou sazbu a na druhé straně stanoví „rizikový poplatek“ vybíraný věřitelem. Je však věci předkládajícího soudu, aby tuto kvalifikaci uvedených smluvních klauzulí ověřil s ohledem na povahu, obecnou systematiku a ustanovení dotyčných smluv, jakož i jejich právní a skutkové souvislosti, do kterých jsou zasazeny.

K nákladům řízení

- 79 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (devátý senát) rozhodl takto:

Článek 4 odst. 2 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách [zneužívajících klauzulích] ve spotřebitelských smlouvách musí být vykládán v tom smyslu, že za takových okolností, jako jsou okolnosti dotčené ve věci v původním řízení, se výrazy „hlavní předmět smlouvy“ a „přiměřenost ceny a odměny na jedné straně a služby nebo zboží dodávané výměnou na straně druhé“ v zásadě nevztahují na druhy klauzulí nacházející se v takových úvěrových smlouvách uzavřených mezi prodávajícím zbožím nebo poskytovatelem služeb a spotřebiteli, jako jsou klauzule dotčené v původním řízení, které na jedné straně věřiteli umožňují za určitých podmínek jednostranně změnit úrokovou sazbu a na druhé straně stanoví „rizikový poplatek“ vybíraný věřitelem. Je však věci předkládajícího soudu, aby tuto kvalifikaci uvedených smluvních klauzulí ověřil s ohledem na povahu, obecnou systematiku a ustanovení dotyčných smluv, jakož i jejich právní a skutkové souvislosti, do kterých jsou zasazeny.

Podpisy.